

ספר יונה: הקדמה

Introduction to the Study of Sefer Yonah

(1) יונה א

(א) ויהי דבר-ה' אלי-יונה בן-אמתי לאמר: (ב) קום לך אל-נינוה העיר הגדולה וקרא עליה כי-עלתה רעתם לפני: (ג) ויקם יונה לברח תרשישה מלפני ה' ויירד יפו וימצא אניהו באה תרשיש ויתן שכרה ויירד בה לבוא עמהם תרשישה מלפני ה': (ד) וה' הטיל רוח-גדולה אל-הים ויהי סער-גדול בים והאניה חשבה להשבר: (ה) וייראו המלחים ויזעקו איש אל-אלהיו ויטלו את-הכלים אשר באניהו אל-הים להקל מעליהם ויונה ירד אל-ירכתי הספינה וישכב וירדם: (ו) ויקרב אליו רב החבל ויאמר לו מה-לך נרדם קום קרא אל-אלהיך או-לי יתעשת האלהים לנו ולא נאבד: (ז) ויאמרו איש אל-דעהו לכו ונפילה גודלות ונדעה בשלמי הרעה הזאת לנו ויפלו גודלות ויפל הגורל על-יונה: (ח) ויאמרו אליו הגידה-נא לנו באשר למי-הרעה הזאת לנו מה-מלאכתך ומאין תבוא מזה ארצך ואי-מזה עם אתה: (ט) ויאמר אליהם עברי אנכי ואת-ה' אלהי השמים אני ירא אשר-עשה את-הים ואת-היבשה: (י) וייראו האנשים יראה גדולה ויאמרו אליו מה-זאת עשית כי-ידעו האנשים כי-מלפני ה' הוא ברח כי הגיד להם: (יא) ויאמרו אליו מה-נעשה לך וישתק הים מעלינו כי הים הולך וסער: (יב) ויאמר אליהם שאוני והטילני אל-הים וישתק הים מעליכם כי יודע אני כי בשלי הסער הגדול הזה עליכם: (יג) ויחתרו האנשים להשיב אל-היבשה ולא יכלו כי הים הולך וסער עליהם: (יד) ויקראו אל-ה' ויאמרו אנה ה' אל-נא נאבדה בנפש האיש הזה ואל-תתן עלינו דם נקיא כי אתה ה' באשר חפצת עשית: (טו) וישאו את-יונה ויטלוהו אל-הים ויעמד הים מזעפ: (טז) וייראו האנשים יראה גדולה את-ה' ויזבחו-זבח לה' ויודרו נדרים:

The questions:

- When did יונה live
- In what context did he operate as a נביא?
- Why did ה' send a נביא to נינוה?
- What was the historic background of his mission to נינוה?
- What was the "call" he was to declare?
- Why did יונה flee???

(2) מלכים ב יד

(כג) בַּשָּׁנָה חֲמִש־עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְאַמְצִיָּהוּ בֶן־יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ יִרְבֵּעַם בֶּן־יוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְדוֹן אַרְבָּעִים וְאַחַת שָׁנָה: (כד) וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינָיו ה' לֹא סָר מִכָּל־חַטָּאוֹת יִרְבֵּעַם בֶּן־נִבְטָאֵשׁ הַחֲטִיֵּא אֶת־יִשְׂרָאֵל: (כה) הוּא הָשִׁיב אֶת־גִּבּוֹל יִשְׂרָאֵל מִלְּבֹא חֲמַת עַד־יָם הָעֲרֵבָה כְּדִבְרֵי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד־עֲבָדָיו יוֹנָה בֶּן־אֲמִתִּי הַנְּבִיא אֲשֶׁר מָגַת הַחֶפֶר: (כו) כִּי־רָאָה ה' אֶת־עֲנִי יִשְׂרָאֵל מִדָּה מֵאֹד וְאַפָּס עָצוֹר וְאַפָּס עֲזוּב וְאֵין עֶזֶר לְיִשְׂרָאֵל: (כז) וְלֹא־דִבֶּר ה' לְמַחֲוֹת אֶת־שֵׁם יִשְׂרָאֵל מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וַיִּשְׁיַעֵם בְּיַד יִרְבֵּעַם בֶּן־יוֹאָשׁ: (כח) וַיִּתֵּן דְּבָרֵי יִרְבֵּעַם וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר־נִלְחָם וְאֲשֶׁר הָשִׁיב אֶת־דְּמָשֶׁק וְאֶת־חֲמַת לַיהוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל הֲלֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: (כט) וַיִּשְׁכַּב יִרְבֵּעַם עִם־אֲבֹתָיו עִם מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּמְלֹךְ זַכְרְיָה בֶּן־תַּחְתִּיּוֹ:

(3) תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סוכה פרק ה

דלמא רבי לוי ויהודה בר נחמן הוון נסבין תרתין סילעין מיעול מצמתא קהלא קומי רבי יוחנן עאל רבי לוי ודרש יונה בן אמיתי מאשר היה דכתיב אשר לא הוריש את יושבי עכו ואת יושבי צידון. וכתוב קום לך צרפתה אשר לצידון. עאל רבי יוחנן ודרש יונה בן אמיתי מזבולן היה דכתיב] ויעל הגורל השלישי לבני זבולן למשפחתם וכתוב ומשם עבר קדמה מזרח גתה חפר עתה קצין. וכתוב יי אלהי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמיתי הנביא אשר מגת החפר. בשובתא חורייתא א"ר לוי ליהודה בר נחמן סב לך אילין תרתין סילעיא ועול מצמתא קהלא קומי ר' יוחנן. עאל ואמר קומיהון יפה לימדנו רבי יוחנן אמו מאשר ואביו מזבולן. וידכתו על צידון. ירך שיצא ממנה מצידון היה וכתוב וירד יפו. לא צורכא דילא וירד עכו. א"ר יונה בן אמיתי מעולי רגלים היה ונכנס לשמחת בית השואבה ושרת עליו רוח הקודש ללמדך שאין רוח הקדש שורה אלא על לב שמח מ"ט והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים.

(4) מדרש תהלים (בובר) מזמור כו
אבל בן צרפת האלמנה, הוא יונה בן אמיתי

(5) תלמוד בבלי מסכת יבמות דף צח עמוד א

על ספסל זה ישב ר' עקיבא ואמר שני דברים... והיה דבר ה' אל יונה שנית לאמר - שנית דברה עמו שכינה, שלישית לא דברה עמו. והא כתיב: **הוא השיב** [את] **גבול ישראל מלבא חמת עד ים הערבה כדבר ה'**... אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי הנביא! אמר רבינא: על עסקי נינוה קאמר. רב נחמן בר יצחק אמר, הכי קאמר: **כדבר ה'**... אשר דבר ביד עבדו... הנביא, כשם שנהפך לנינוה מרעה לטובה, כך בימי ירבעם בן יואש נהפך להם לישראל מרעה לטובה.

(6) פירוש ר' אברהם אבן עזרא

(א) ספר יונה - זה הנביא התנבא על ירבעם בן יואש; וכן כתוב **הוא דבר ה'**... אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי... אשר מגת החפר. יש לתמוה: איך יעלה על לב חכם, שידע השם ומעשיו, שיחשוב לברוח מפניו? והוא בידו, והכל מלא כבודו! ואיך יתנבא מורה פי השם, והנה כתוב כי הוא "עבדו" (שם)? והגאון אמר (ראה אמונות ודעות ע' קטט), כי הלך אל נינוה וקרא עליה, ולא הזכיר זה הכתוב; כמו "קרא לו ויאכל לחם" (שם' ב, כ). ואיך אומר כי אין זה כמו זה, כי אין טעם להזכיר אם אכל לא אכל, רק פגע בו ודבר עמו. ועוד, אם יונה מלא דבר השם, למה היה בורח? והוא אומר: "על כן קדמתי לברוח תרשישה" (יונה ד, ב). ועתה אפרש: הנה ראינו שלא רצה משה ללכת בשליחות השם להוציא עמו, ואף כי יונה - שילך להשיב עם שהשחית עמו! וככה אמרו חכמינו (ראה מכיל' בא פסחא א), שתבע כבוד הבן. ועתה ארמזו לך סוד: יש עושה חרוזים בתולדתו בלי למוד, ויש שהוא צריך למוד. וכאשר יקבל, ככה יוכל שלא לקבל. ונקל הוא האחרון מן הראשון. וכל הנביאים כולם, לבד ממה אחר עבדו כבוד השם על פניו, נבואתם כולם במראות הם, גם בחלום. על כן אמרתי על אברהם אבינו: זה בנבואה - על נסיון האלהים, ולקח המאכלת, ואזנו נוטה לשמוע מהרה. וכאשר חיפשתי בכל המקרא, לא מצאתי מלת 'בריחה', רק דביקה על מלת 'פני'; כמו "מפניך אברח" (תה' קלט, ז); "ויברח יפתח מפני אחיו" (שו' יא, ג). והנה לא מצאתי בנבואת יונה שברח 'מפני יי', רק "מלפני יי" (להלן, ג). וכתוב "חיי אשר עמדת לפני" (מ"ב ה, טז); והנה כל זמן שהוא מקבל - הוא 'לפני השם', [וכשאנו מקבל הוא 'מלפני השם']! וככה "ויצא קין מלפני ה'" (בר' ד, טז), על כן אחריו "ומפניך אסתר" (שם, יד), כי פני האדמה - לפני יי'. ועוד כתוב "לבא בנקרות הצורים ובסעפי הסלעים מפני פחד יי" (יש' ב, כא); וכתוב "לבוא עמהם תרשישה מלפני יי" (להלן, ג), [ולא: 'מפני ה'"]. והמשכילים יבינו. (ב) קום. נינוה - בית מלכות אשור, והיא היום חריבה. וחכמי ישראל בארץ יון אומרים, כי היא הנקראת 'טרויא'; ואנכי לא ידעתי. ועתה לא צוהו שיאמר "עוד ארבעים יום" (יונה ג, ד), רק כי עלתה רעתם לפני. והמפרש כי פחד שיקרא 'נביא השקר' בהנחם השם על הרעה לא דבר נכונה, כי זאת הפעם לא אמר לו, רק בפעם השנית, כי שם כתוב "את הקריאה אשר אני דובר אליך" (שם, ב), והיא: "עוד ארבעים יום" (שם, ד). ועוד: איך ימרה הנביא פי השם בעבור פחדו שיקראוהו אנשי נינוה 'נביא השקר'? ומה יזיקוהו זה, כי הוא לא ידור עמהם? ועוד, כי אנשי נינוה לא היו טפשים; כי למה ישלח השם נביאו אליהם? רק שישבו אל השם! ואם לא ישבו יתקיים הגזירה עליהם. ולולי שידעו זה באמת, שאם ישבו אל השם - ינחם על הרעה, והנה איך יקראוהו 'נביא השקר'? והנכון מה שאמרו קדמונינו, כי חרה לו שימלטו - בעבור ישראל. והנה מצאנו כתוב "היתה עיר גדולה לאלהים" (שם, ג) - שהיו יראים השם מקדם. והמפרש כי היתה עיר גדולה ויקרה בעיני השם להשחיתה - אין זה דרך הלשון; כי כן כתוב "כן תגדל נפשי בעיני השם" (ש"א כו, כד), לא: 'לשם', והנה כתוב "לאלהים" (יונה ג, ג). וכתוב כי "כל הגוים כאין נגדו" (יש' מ, ז), ולא יחוש אם הם רבים! ופירוש "לאלהים" - כי היו יראים את השם בימים הקדמונים, רק עתה בימי יונה החלו לעשות רע. ולולי זה שהיו בתחלה אנשי השם, למה היה שולח נביאו אליהם? והנה ראינו ששבו תשובה גמורה, אין כמוה, ולא תמצא כתוב ששברו מזבחות בעלים או גדעו פסילים; והנה מזה נלמוד שלא היו עובדי פסילים.

(7) רד"ק יונה א

(ב) קום לך אל נינוה - וקרא עליה כי עלתה רעתם לפני ולא כתב מה יקרא עליה אלא ממה שקרא עליה בסוף ונינוה נהפכת למדנו כי זאת הקריאה אמר לו שיקרא עליה כי עלתה רעתם לפני למד כי האל יתברך משגיח אף באומות העולם כשתגדל רעתם בחסם וכן בדור המבול ובאנשי סדום כי מלאה הארץ חמס, והחמס מפסיד היישוב והאל יתברך רוצה ביישוב העולם אבל בשאר עבירות אינם חשובים לפניו שישגיח עליהם אלא בישראל לבדם כמו שאמר רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה כמו שפי' בנבואת עמוס:

(8) פירוש ר' יצחק אברבנאל

והרב ראב"ע פירש... אבל זה אינו נכון ולא אמתי בעיני ופירוש עיר גדולה לאלקים יתבאר אחר זה: ואין ראוי לפרש וקרא עליה כי עלתה רעתם לפני שהיה זה עצם הקריאה אבל אמר שיקרא עליה מה שגזר השם מההפכה אם לא ישובו בתשובה... ושהיה זה לפי שעלתה רעתם לפני יתברך ולא היה זה להיותו משגיח בהם בהשגחתו העליונה כמו בישראל ולישרם ולהציל מפגע אלא מפני שהיה גזור לפניו להחריב את מלכות ישראל שמרון ובנותיה מפני עוונותיהם על ידי אשור ולכן היה משתדל יתברך להציל את אשור מהרעה המעותדת לבוא עליהם בעבור החמס אשר בכפיהם כדי שינצל אשור מהכליה ויהיה כלי זעמו של הקדוש ברוך הוא להחריב בו את ישראל וכמו שאמר הוי אשור שבט אפי וגומר. ומפני זה רצה הקדוש ברוך הוא לישר את נינוה ראש מלכות אשור וזה הטעם שליחות יונה אל נינוה לקרא אליה כי עלתה רעתם לפני לא מאהבת השם אותם וחשק בהם אלא כדי להצילם מהרעה כדי שיהיו מעותדים נכונים למועדי רגל של ישראל...

(9) מדרש תנחומא (ורשא) פרשת ויקרא סימן ח

ולמה ברח? אלא שפעם ראשונה שלחו להשיב את גבול ישראל ועמדו דבריו שנאמר **הוא השיב את גבול ישראל**, פעם שניה שלחו לירושלים להחריבה ועשה הקדוש ברוך /הוא/ ברוב רחמיו ונחם על הרעה ולא חרבה והיו קורין אותו נביא השקר

ספר יונה פרק א: יונה ומלחי הים Yonah and the Sailors

לע"נ אחי יונתן הלל בן הרב אשר אהרן ז"ל - יח אלול

(1) יונה א

(א) ויהי דבר-ה' אל-יונה בן-אמתי לאמר: (ב) קום לך אל-גיננה העיר הגדולה וקרא עליה כי-עלתה רעתם לפני: (ג) ויִקַּם יונה לברח תרשישה מלפני ה' ויֵרֵד יפו וימצא אניהו באה תרשיש ויתן שכרה ויֵרֵד בה לבוא עמהם תרשישה מלפני ה': (ד) וה' הטיל רוח-גדול על-הים והי סער-גדול בים והאניה חשבה להשבר: (ה) ויראו המלחים ויזעקו איש אל-אלהיו ויטלו את-הפלים אשר באניה אל-הים להקל מעליהם ויונה ירד אל-ירכתי הספינה וישב ויֵרֵם: (ו) ויקרב אליו רב החבל ויאמר לו מה-לך נרדם קום קרא אל-אלהיך אולי יתעשת האלהים לנו ולא נאבד: (ז) ויאמרו איש אל-רעהו לכו ונפילה גורלות ונרעה בשלמי הרעה הזאת לנו ויפלו גורלות ויפל הגורל על-יונה: (ח) ויאמרו אליו הגידה-נא לנו באשר למי-הרעה הזאת לנו מה-מלאכתך ומאין תבוא מה אדעך ואי-מזה עם אתה: (ט) ויאמר אליהם עברי אנכי ואת-ה' אלהי השמים אני ירא אשר-עשה את-הים ואת-היבשה: (י) ויראו האנשים יראה גדולה ויאמרו אליו מה-זאת עשית כי-ידעו האנשים כי-מלפני ה' הוא ברח כי הגיד להם: (יא) ויאמרו אליו מה-נעשה לך וישתק הים מעלינו כי הים הולך וסער: (יב) ויאמר אליהם שאוני והטילני אל-הים וישתק הים מעליהם כי יודע אני כי בשלי הסער הגדול הזה עליכם: (יג) ויחתרו האנשים להשיב אל-היבשה ולא יכלו כי הים הולך וסער עליהם: (יד) ויקראו אל-ה' ויאמרו אנה ה' אל-נא נאבדה בנפש האיש הזה ואל-תתן עלינו דם נקיא כי אתה ה' באשר חפצת עשית: (טו) וישאו את-יונה ויטלוהו אל-הים ויעמד הים מועפז: (טז) ויראו האנשים יראה גדולה את-ה' ויזבחו-זבח לה' ויִדְּרוּ נדרים:

- Why is יונה described as "going down"? What does he want?
- Why are the sailors so "frum"? Why are they presented in such a positive light, even though they are pagans?
- What is the function of the רב החובל (captain) within the plot?
- Note the inherent contradiction in vv. 9-10 – how can we resolve it?
- What are we to make of the sailors' prayer before they case יונה into the sea?